

Kanuni (2009:724) bašo nacionalikane minoritetia thaj minoritetikani čhib

/Khuvela ki zor: 2010-01-01/

Generalikane regularia

1 § Ko akava kanuni isi regularia (pravilia) bašo nacionalikane minoritetia, nacionalikane minoritetikane čhibja, bašo administratikane thana thaj o hako (pravo) te istemalkerel (koristinel) pe o minoritetikane čhibja ko administratikane vlastia thaj ko krisia (sudnice) thaj regularia bašo disave dajatve (dolžnostia, dužnostia) ki angleškolakiri buti thaj ko phurengoro arakhibe.

Ko akava kanuni isi thaj regularia bašo dikhibe sar o kanuni kerela pe ko čačipe.

2 § Nacionalikane minoritetia tane o javudie, roma, samia, švedikane fincia thaj o tronedalcia ko jekhipe e Švediakere phandibaja ki Evropikani godidejbaskiri ramkonvencia bašo arakhibe e nacionalikane minoritetenge (SÖ 2000:2) thaj o evropikano kanuni bašo ktorphuvjakere- ja minoritetikane čhibja (SÖ 2000:3).

Ko čhibjakoro kanni (2009:600) terdžola kaj o nacionalikane minoritetikane čhibja tane i finsko čhib, javudikani čhib, meankieli čhib, romani čhib, thaj i samikani čhib.

3 § O administratikane vlastia keda ka tebel ola ka informirinen ko jek šukar čhani (način) e nacionalikane minoriteten bašo olengere hakija (pravia) sar so terdžola ko akava kanuni.

4 § Ko čhibjakoro kanuni (2009:600) vakerela pe kaj o sarinipa (i raštra, o trujaleraštre, thaj o komune) isi olen jek specialno odgovornost te arakhen thaj te vazden e nacionalikane minoritetengere čhibje.

O sarinipa (i raštra, o trujaleraštre, thaj o komune) thaj generalno ka vazdel e nacionalikane minoritetengere šaipa te šaj ola te arakhen pli kultura thaj te džan olaja angle ki Švedia. Te del pe specialno baro šaipe bašo e čhavengoro angledžajbe ko kulturikano identiteti thaj o istemalkeribe pli minoritetikani čhib.

5 § O administratikane vlastia ka den e nacionalikane minoritetenge šaipa bašo uticibe ko okola pučibe keda vakerela pe baši olende thaj so šaj so poviše te ovel lafifpaniba (dogovor) e minoritetikane reprezentantencar keda ka oven asavke pučiba.

Adminstratikane thana

6 § O administratikane thana baši finsko čhib tane akala komune Botkyrka, Eskilstuna, Gällivare, Hallstahammar, Haninge, Haparanda, Huddinge, Håbo, Kiruna, Köping, Pajala, Sigtuna, Solna, Stockholm, Södertälje, Tierp, Upplands Väsby, Upplands-Bro, Uppsala, Älvkarleby, Österåker, Östhammar thaj Övertorneå.

O administratikane thana baši meankieli čhib tane akala komune Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala thaj Övertorneå.

O administratikane thana baši samikani čhib tane akala komune Arjeplog, Arvidsjaur, Berg, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Lycksele, Malå, Sorsele, Storuman, Strömsund, Umeå, Vilhelmina, Åre, Älvdalen thaj Östersund.

7 § Javera komune avri kotar ikola so anavjarena pe ko 6 § šaj palo prijavibe te khuven ko administatikane thana baši finsko čhib, meankieli čhib thaj samikani čhib. Agorlejbe (rešenje) kaj jek komuna šaj te khuvel ko jek administratikano than anela pe kotar i radža (vlada). I radža informirinela bašo o norme bašo jek asavko korkorikamutno (samovolno) khujbe ko jek administratikano than.

O pravo te istemalkerel (koristinel) pe finsko čhib, meankieli čhib thaj samikani čhib ko vlastia

8 § Sako jekhe manuše isi pravo te istemalkerel finsko čhib, meankieli čhib, samikani čhib ko ple mujale thaj hramutne (pismeno) kontaktia e administratikane vlastencar save geografikane bučakere thana ovena sa ja pale jek kotor dolde kotar o minoritetikane čhibjakere administratikane thana. Akava važinela ko asavke oviba (slučaja) kori so jek dženo tano jek kotor ko disavo procesi ja pale sar reprezentanti ko jek procesi, o ovibe tej phanlo ko jek administratikano than.

Jek manuš te istemalkerela finsko čhib, meankieli čhib ja pale samikani čhib ko jek asavko ovibe (slučaj), o vlasti tano dejutno (dužno) te del mujutno (usmeno) dževapi ki isto čhib. Jek manuš te nane ole juridikano manuš (advokati) tigani isi e manuše pravo ov te manglja te del pe oleske/olake o rešenje thaj soske andža pe asavko rešenje ki hramomi forma iramo ki finsko čhib, meankieli čhib ja pale ki samikani čhib.

O vlastia ka dikhen te keren buti sakone manušeja ko akala čhibja.

9 § Sakone manuše isi pravo avri kotar o administratikano than te istemalkerel i finsko čhib, meankieli čhib ja i samikani čhib ko mujalo ja pale hramutno kontakti e administratikane vlastengere bučencar kori so jek dženo tano jek kotor ko disavo procesi ja pale sar reprezentanti ko jek procesi, te šaj te kerel pe buti odole slučaea taro personali so džanela šukar i minoritetikane.

10 § Sakone jekhe isi pravo te istemalkerel i finsko čhib thaj i samikani čhib ko ple hramutne (pismeno) kontaktia e parlamentarencar, e Justiciekancelarea, e Siguribaskere kasaja, e Deisibaskere kerija (porezikane vlastencar) thaj e Diskriminiribaskere ombudsmanea ko asavke buča kori so jek dženo tano jek kotor ko disavo procesi ja pale sar reprezentanti ko jek procesi.

11 § O administratikane vlastia ka keren te ovel šajutno te ovel personali so ka ovel olen džanibe ki finsko čhib, meankieli čhib thaj ki samikani čhib kori so ka trebel sakone manušeske ko kontakti e vlastencar.

12 § O administratikane vlastia rešinena bašo o specialno vaktia thaj bašo than keda ka lel pe termini okole manušeske so vakerela i finsko čhib, meankieli čhib ja pale samikani čhib, ja pale keda ka ovel specialna telefonikane vaktia.

O hako te istemalkerel pe i finsko čhib, meankieli čhib thaj i samikani čhib ko krisija (sudice)

13 § / Nevo anav X § U:2009-

Okova soj jek kotor ko disavo procesi ja pale sar reprezentanti ko jek procesi ko trujalokrisi (länsrätt), ko krisi bašo lokalia, o krisi bašo maškaripa (sredina, trujalipa) ja pale o baropajneskorokrisi jekhe krisikane krugoja savo so pašljola ko jekhipe sa ja pale jek kotor e komunencar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala thaj Övertorneå isi ole pravo te istemalkerel i finsko čhib, meankieli čhib ja pale i samikani čhib ko sudibe ja pale ko slučeskoro procesi, te isi e sudiba ja pale e slučeskere procese disavo phanibe disave komunaja maškar akala komune. Isto odova važinela baši i samikani čhib ko jek asavko krisi jekhe krisikane krugoja savo so pašljola ko jekhipe sa ja pale jek kotor e komunencar Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk ja pale Kiruna, te isi e sudiba ja pale e slučeskere procese disavo phanibe disave komunaja maškar akala komune.

O pravo te istemalkerel pe i finsko čhib, meankieli ja pale i samikani čhib dolela thaj o krisia (sudnice) kori so jek krisin (presuda) ja pale rešenje ko jek procesi ja pale krisibaskiri buti so vakerela pe ko jekto kotor šaj rovelape.

13 § /Khuvela ki zor I:2010-02-15/

Okova soj jek kotor ko disavo procesi ja pale sar reprezentanti ko jek procesi ko administratikano krisi, ko fundavno krisi, ko krisi bašo lokalia, o krisi bašo maškaripa (sredina, trujalipa) ja pale o baropajneskorokrisi jekhe krisikane krugoja savo so pašljola ko jekhipe sa ja pale jek kotor e komunencar Gällivare, Haparanda, Kiruna, Pajala thaj Övertorneå isi ole pravo te istemalkerel i finsko čhib, meankieli čhib ja pale i samikani čhib ko sudibe ja pale ko slučeskoro procesi, te isi e sudiba ja pale e slučeskere procese disavo phanibe disave komunaja maškar akala komune. Isto odova važinela baši i samikani čhib ko jek asavko krisi jekhe krisikane krugoja savo so pašljola ko jekhipe sa ja pale jek kotor e komunencar Arjeplog, Gällivare, Jokkmokk ja pale Kiruna, te isi e sudiba ja pale e slučeskere procese disavo phanibe disave komunaja maškar akala komune.

O pravo te istemalkerel pe i finsko čhib, meankieli ja pale i samikani čhib dolela thaj o krisia (sudnice) kori so jek krisin (presuda) ja pale rešenje ko jek procesi ja pale krisibaskiri buti so vakerela pe ko jekto kotor šaj rovelape.
Kanuni (2009:857).

14 § O pravo te istemalkerel pe i finsko čhib, meankieli čhib ja pale i samikani ko krisi ja pale ko disavo krisikane buča o 13 § dela pe pravo te del pe dokumentacia thaj hramome dokazija ko akala čhibja, pravo te lel pe dokumentacia keda i ko pučibe o procesi ja pale baši krisibaskiri buti mujale (usmeno) te ovel iramo ki odoja čhib thaj pravo keda ka ovel mujale diskusie anglo krisi te vakerel pe odoja čhib. O krisi ka iranel i dokumentacia thaj o hramume dokazia ki švedikani čhib te dikhlja pe kaj na trebela na ka prevedinel pe.

Thaj ko sa o javer abuča o krisi ka dikhel te istemalkerel pe i minoritetikani čhib ko ple kontaktia e manuša ja pale e manuškere reprezentatea.

Ko sa o procesi thaj krisibaskere buča so ovena dolde kotar o pravo te istemalkerel pe i finsko čhib, meankieli čhib ja pale samikani čhib ko krisia palo o 13 § isi jekhe manuše ja pale e manuškere reprezentate so nane ole juridikano reprezentanti (advokati) pravo te del pe agorlejbe (rešenje) thaj soske andža pes asavko rešenje hramome ki odoja čhib.

15 § Okova so mangela te istemalkerel i finsko čhib, meankieli čhib ja pale i samikani čhib ko jek procesi (krisiba) ja pale krisibaskiri buti ko sudo palo 13 § odova ka rodel pe keda o procesi ja pale e krisibaskere bučaja lela te kerel pe buti ko početko ja pale keda i rig (strana) prvo puti ka vakere pe bašo o procesi ja pale krisibaskiri buti.

Rodibe te del pe jek prevod palo 14 § trinto kotor trebela te mukhel pe molba eфта divenge kotar odova dive kedaanela pe o rešenje ja pale keda informirinela pe bašo o rešenje, odov važinel te na kerdža pe jek asavko rodibe angleder keda kerela pe sine buti e procesea ja e slučaea.

Te mukhlja pe rodiba te istemalkerel pe i minoritetikani čhib ja pale te ovel iramo diso ki čhib (prevedibe) harimo nego sar so terdžola ko jekto thaj dujto kotor tigani šaj odbinela pe odova. Jek asavko rodibe šaj odbinela pe thaj te dikhlja pe kaj nane ole šukar cili.

16 § Jek rig ja pale rigakoro reprezentani te isi ole pravo te istemalkerel i finsko čhib, meankieli ja pale i samikani čhib ko krisi, tigani ka anel pe tumači ko jekhipa e regulara ko 5 kap. 6-8 §§ thaj 33 kap. 9 § kriseskoro kanuni thaj 50-52 §§ administratikano proceseskoro kanuni (1971:291)

I finsko čhib, meankieli čhib thaj i samikani čhib ki angliškolakiri buti thaj ko phurengoro arakhibe

17 § Keda jek komuna ko jek administratikano than dela jek angloškolakoro than palo 2 kap. 1 thaj 7 § § školakoro kanuni (1985:1100) i komuna ka del than e čhavage kaskere daj/dada rodindže asavko than ki jek asavki angliškola kori so sa ja pale jek kotor kotar i buti kerela pe ki finsk čhib, meankieli čhib ja pale ki samikani čhib.

18 § Jek komuna ko jek administratikano than ka del šaipa okoleske so rodela sa ja pale jek kotor kotar o servis bašo arakhibe so dela pe ko rami bašo phurengoro arakhibe kotar okova personali so džanela šukar i finsko čhib, meankieli čhib thaj ja i samikani čhib. Odova važinela thaj e komunenge avri kotar o administratikane thana, te isi e komuna personali so džanena odoja čhib.

Izuzetko

19 § Te isi specialno soskipa tigani i radža (vlada) ka del informacia kaj disavo vlasti so kerela buti teli radža ka ovel izizetko te kerel o 8 §. Asavko diso važinela palo e radžakoro ovlastibe e trujale radžen thaj komunenkeda i ko pučiba komunalikane vlastia.

Džajbe odoreder e bučaja (produžibe)

20 § E administratikano vlastengoro praktiziribe kotar akava kanuni ka pratinel pe. I radža ka informirinel regularia savo vlasti ka kerel buti e pratibaja. Akaja pratibaskiri odgovornost na značinela kaj uštavela pe e javere vlastengiri pratibaskiri buti.

21 § Jek vlasti so ka dikhel sar džala i buti odoreder ola plus odova godidejbaja, informaciaja thaj javere asavke bučencar ka del dumo javere administratikane vlastenge bašo praktiziribe o kanuni.